

# פְּנִינִים

## משולחן רבינו

### הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל

#### - פרשת נח תשע"ח -

#### כתבו התורה בשבעים לשון

הנה הוכחת המשיב דבר דשאני תורה שבכתב, דהרי חזינן דהי ציוה ליהושע לכתוב התורה בשבעים לשון שכל השבעים אומות יבינו התורה.

ויש לדחות דע"פ הדיבור שאני. והעירוני שבאגרות משה (יו"ד ח"ג סי' צ') כבר כתב לדחות כך.

ובתשובות מחנה חיים (ח"א סי' ז') דחה דאסור להם ללמוד רק בעיון, כדאמרינן עכו"ם 'שעוסקי' בתורה חייב מיתה.

#### למדו הסרדיטות

הנה אמרינן בגמרא בבא קמא (ל"ח א') ששלחה מלכות רומי שני סרדיטות אצל חכמי ישראל, וציווים שיאמרו לחכמי ישראל שילמדו להם התורה, ובאמת חכמי ישראל קראו [למדום את התורה כולה], ושנו ושלשו. והקשו תוספות (שם ד"ה קראו) היאך חכמי ישראל לימדו תורה לנכרים.

ותיקשי דהא איירי התם בתורה שבכתב, אמנם באמת יש לומר דקושייתם על מה שלימדום גם תורה שבעל פה, כדאמרינן התם דשנו ושלשו. [וכתב במשיב דבר דמשום הכי הקשו תוספות רק על הסוגיא בבבא קמא].



### נכרי העמוד להתגייר

יש לדון בדינא הנ"ל דאסור לנכרי ללמוד תורה, האם איירי גם בנכרי העומד להתגייר:

#### א. גיירי על מנת שתשימני כהן גדול

אמרינן בגמרא שבת (ל"א א') מעשה בנכרי שבא לפני הלל ואמר ליה גיירני על מנת שתשימני כהן גדול, וגייריה, ואמר לו כלום מעמידין מלך אלא מי שיודע טכסיסי מלכות, לך למוד טכסיסי מלכות, הלך וקרא כיון שהגיע לפסוק הזר הקרוב יומת, הבין שאינו ראוי להיות כהן גדול.

והקשה מהרש"א (שם) דאיירי הכא קודם שנתגייר, ואם כן תיקשי היאך לימד תורה לנכרי. ותירץ דעל מנת להתגייר שאני, דבכהאי גוונא מותר לנכרי ללמוד תורה.

והנה התם היה תורה שבכתב, ואם כן להאמור בלאו הכי היה מותר ללמוד. ובאמת במחנה חיים (שם) כתב דלדבריו ניחא קושיית המהרש"א.

#### ב. דחיית הגרע"א

הנה הגרע"א (קמא סי' מ"א) דן אם מותר ללמוד תורה לנכרי העומד להתגייר, וכתב דאין בכחו להתיר, דראיית מהרש"א יש לדחות דאיירי שלמד רק לאחר שנתגייר.

וכי תימא הרי הקשה מהרש"א דאם נתגייר בשעה שאכתני חשב שיהא כהן גדול, הרי אינו יכול לגיירו, דהרי אין מקבלים גרים לשם שלחן מלכים, ואם כן לא עדיף זה שגיייר עצמו משום כהונה כדי שילבש בגדי כבוד, אך כבר הקשה כן תוספות ביבמות (כ"ד ב' ד"ה לא) ותירצו דהלל ידע דיתגייר גם בלא זה. [וכלשון תוספות 'בטוח היה הלל דסופו לעשות לשם שמים'].

וכיון דאין למהרש"א ראייה, לא נימא כן בלא ראייה. [חזינן דגם הגרע"א נקט דאף תורה שבכתב אסור ללמוד].

#### ג. ללמוד לראות אם להתגייר

בעיקר דינא דללמוד לפני שנתגייר, במאירי בסנהדרין (שם) כתב דאם הנכרי רוצה ללמוד בשביל לראות אם להתגייר או לא שרי ליה

### לימוד תורה בבני נח

מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו ומן הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים איש ואשתו (ז' ב')

איתא בקרא דלאחר שנח יצא מן התיבה, הקריב שבעה קרבנות מן הבהמות הטהורות ושנים מן הבהמות הטמאות.

וכתב רש"י (שם) מכאן שלמד נח תורה, דאם לא כן מנא ליה איזה בהמה עתידה להיות טהורה לישראל.

והקשה בגור אריה (למהר"ל, שם) היאך נח למד תורה, הא לבני נח אסור ללמוד תורה, דהרי אמרינן בגמרא סנהדרין (נ"ט א') נכרי שעוסק בתורה חייב מיתה, שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה, לנו מורשה ולא להם.

ויש לדון ליישב בכמה אנפי:

#### א. ללמוד משום איזה נפקא מינה

הנה אם יש לבני נח נפקא מינה מלימוד התורה, מותר להם ללמוד תורה, כגון הא דאיתא בגמרא סנהדרין (שם) דמותר להם ללמוד שבע מצות דבני נח.

אמנם אכתי אינו מיושב, דהרי לנח לא היה נפקא מינה לדעת איזה בהמות טהורים, דהרי בלאו הכי היה אסור לאכול בשר עד שיצא מן התיבה, וגם לאחר שיצא מן התיבה והותר לו לאכול בשר, היה שרי ליה טמאים וטהורים, אלא על כרחך למד תורה. [למד פרשת שמיני דאיתא התם מי הטהורים ומי הטמאים].

#### ב. קודם מתן תורה

כתב בגור אריה דשאני נח שהיה קודם מתן תורה, דמידי הוא טעמא אלא משום דכתב תורה צוה לנו משה מורשה, לנו מורשה ולא להם, וחיובים עליה משום גזל, [ואיכא מאן דאמר בגמרא התם דהוה משום גלוי עריות ואל תקרי מורשה אלא מאורשה], וכל הני טעמי לא שייכי אלא מסיני ואילך שניתנה תורה לישראל, אבל מקמי הכי לא שייכי כלל, דאינה לא מורשה ולא מאורשה.

וכעין זה מצאנו בפרשת דרכים (ריש דרך האתרים דרוש ראשון), דהקשה היאך למד יעקב עם יוסף פרשת עגלה ערופה, ותירץ דקודם מתן תורה שאני. [וכתב דלפי זה אין ללמוד מכאן דהיה להם דין ישראל אפילו להקל].

אמנם בלבוש האורה הביא דברי הגור אריה וכתב לא כך, דאין סברא לחלק בין קודם מתן תורה ולאחר מתן תורה. [ותירץ בלבוש האורה מפאת שהיה נח נימול. ובאברהם שאני וכן שם ועבר, עיין שם].



### ג. תורה שבכתב מותר

הנה יש לדון ליישב בעוד דרך, דשאני הכא דנח למד תורה שבכתב, והרי כתב במשיב דבר (ח"ב סי' ע"ז) דאין איסור ללמוד תורה שבכתב לנכרי.

#### מהנ"ל מבואר לא כך

אך מדברי הגור אריה והלבוש לכאורה יש ללמוד דלא כן, דהא החילוק בין טהורה ואינה טהורה הוא בתורה שבכתב, [וכי תימא דקודם מתן תורה אין חילוק, צריך עיון בזה]. אך העירוני דיש טמאות וטהורות דידעינן רק מתורה שבעל פה.

[והראוני שבחידושים שבסוף ספר באר שבע נמי סבירא ליה דבתורה שבכתב ליכא איסורא. וכן כתב בסידור יעב"ץ הלכות ברכות המזון אהא דאמרינן על תורתך שלמדתנו].

ללמוד תורה.

הנה נידון להגדלתו הוא ההחליט להתגייר ורוצה ללמוד בשביל לקיים אחר כך. ויש לומר דמכל מקום יש למילף מהמאירי. ואנכי לא ידעתי.



## ללמד תורה לקטן

הנה יש לדון איזה איסור איכא ללמד תורה לנכרי קטן:

א. אסור מצד מגיד דבריו ליעקב

הנה אמרינן בגמרא חגיגה (י"ג א') אמר רבי אמי אין מוסרין דברי תורה לנכרי, שנאמר 'לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום'. חזינן דחוץ מהאיסור להנכרי עצמו ללמוד תורה, איכא גם איסור על הישראל ללמד תורה לנכרי.

והקשו בתוספות (שם ד"ה אין) למה לי האי ילפותא, הרי מכיון דכבר ילפינן מקרא דתורה צוה לנו וגו' דאסור לנכרי ללמוד תורה, אם כן המלמד תורה לנכרי מכשיל להנכרי בהאי איסורא, ותיפוק ליה דאסורא משום לפני עורר. [והרי אמרינן בגמרא פסחים (כ"ב ב')] דגם במכשיל נכרי איכא לפני עורר.

ולכאורה יש לדון דנפקא מינה בקטן, דהרי הנותן אבר מן החי לבן נח קטן אין לפני עורר, שהרי קטן אינו מוזהר, [ורק מפאת לא תאכילו מיתסר בישראל, וצריך עיון אם יש לבני נח], אבל מכל מקום מגיד דבריו ליעקב איכא, דהרי מלמד תורה לנכרי. ואם כן מיושב קושיית תוספות. אבל בלאו הכי תירצו תוספות שפיר. [דנפקא מינה בחד עברא דנהרא דליכא בזה לפני עורר].

ב. יהרהר בגדלותו

לכאורה יש לדון דלא כהני"ל, דהרי יש לומר דאסור ללמד תורה לנכרי קטן גם מצד לפני עורר, דהרי יש לחוש שאחר כך יהרהר בו הבן נח בגדלותו ונמצא דלימד גדול, ויש כאן לפני עורר, וכמו במושיט יין למי שרוצה להיות נזיר.

אך אכתי נפקא מינה באופן דידעינן שעד שיהא גדול כבר יתגייר.

ג. ללמד גר קטן

הנה דנו קמאי (ריטב"א כתובות י"א א') היאך אכלינן משחיתת גר קטן, הרי דילמא ימחה ויתברר למפרע שהיה נכרי.

ולכאורה יקשה עוד, היאך מלמדים תורה לגרים קטנים, הרי שמא ימחו ויתברר דעבר על דינא דמגיד דבריו ליעקב.

[וגם מפאת לפני עורר אם הוה כבר גדול בדיני בני נח, לדעת חתם סופר (שו"ת יו"ד סי' ש"ז) דשיעור גדלות דבן נח תליא בדעת, נמצא דקדמה גדלותו לגדלות ישראל].



## צער בעלי חיים

וּמִוֶּרְאֵם וְחִתְּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׁ הָאֲדָמָה וּבְכָל דָּגֵי הַיָּם וּבְיַדְכֶם נִתְּנוּ (י"ט ב')

הנה אמרינן דצער בעלי חיים דאורייתא, [לחד מאן דאמר], וכתב בספר חסידים (סי' תרס"ו) שבקרא דידן חזינן איסור צער בעלי חיים, שהרי לאדם הראשון שלא הותר לו בשר תאוה ניתנה לו רדייה, וכדכתיב וַיִּרְדּוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הַרְמֹשׁ הַרְמֹשׁ עַל הָאָרֶץ (א' כ"ח), אבל לבני נח שהתיר להם בשר תאוה לא ניתנה לו רדייה, דהרי בקרא דידן לא כתיב 'רדו', ואם כן לבני נח איכא אסור צער בעלי חיים.

ויש לדון בדינא דצער בעלי חיים, מהו בשבת כשיש משא של דבש שהחמיץ על חמור, [כעובדא בסוגיא דשבת קנ"ד ב'], ואיכא צער להבהמה מהמשא, וכדי להצילו מהצער יכול לפרק המשא מהחמור על ידי התרת החבלים.

אלא יש ב' אפשרויות היאך לפרוקו, חדא, שיניח כרים וכסתות מתחת החמור וכך יפלו הנודות על הכרים ולא יהא הפסד ממון, אבל יעבור על איסור ביטול כלי מהיכנו, ושנית, שלא יניח כרים וכסתות ולא יעבור על איסור ביטול כלי מהיכנו, אך אם כן ממילא ישרו

הנודות ויהא לו הפסד ממון.

א. פלוגתת ר"ן ורמב"ן

הנה פליגי זה קמאי, בר"ן כתב שיעשה כאפשרות הראשונה, שיניח כרים וכסתות ויעבור על איסור ביטול כלי מהיכנו, דהרי אינו מחוייב להפסיד את ממונו בשביל צער בהמתו, דהרי אע"פ דצער בעלי חיים דאורייתא [לחד מאן דאמר] מכל מקום הני מילי שלא לצורך תשמישו של אדם, אבל לצורך תשמישו ושמירת ממונו לא חיישינן לצער בעלי חיים כלל, [שאם לא כן אסור להטחין חמור ברחיים מפני צער בעלי חיים].

נמצא דאם לא נתיר ביטול כלי מהיכנו, לא יפרוק ויהא צער בעלי חיים, ואם כן אם איתא דצער בעלי חיים דאורייתא, ידחה איסור ביטול כלי מהיכנו דהוי מדרבנן. [ואסיק הר"ן דמכל מקום מהרמב"ם (פכ"א מהל' שבת ה"י) משמע דמפרש כרמב"ן].

אמנם ברמב"ן (שבת שם) פליג, שיעשה כאפשרות השניה, שלא יניח כרים וכסתות אלא יתיר החבלים אע"פ דישברו הנודות בנפילתם לארץ, דמוטב שיפסדו הנודות כדי שלא יצטערו בעלי חיים אבל לא יעבור על איסור דביטול כלי מהיכנו, דבכהאי גוונא דיכול לפרק בהיתר לא שרינן איסור דרבנן משום צער בעלי חיים.

ב. אפשר לקיים שניהם

הנה אמרינן בגמרא שבת (קל"ג א') דינא דעשה דוחה לא תעשה היינו דוקא כשאי אפשר לקיים שניהם, אבל אם אפשר לקיים שניהם אינו דוחה.

ומסתפק במהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון סי' צ"ט) מהו באפשר לקיים שניהם על ידי שיוציא יותר מחומש ממונו, מי אמרינן דחשיב שאי אפשר לקיים שניהם, דהרי למצות עשה אין צריך להוציא יותר מחומש, או דילמא חשיב שאפשר לקיים שניהם, דהרי איירינן לדחות לא תעשה, והרי ללא תעשה צריך להוציא כל ממונו.

ג. תליא בפלוגתת קמאי

בספר זכר דבר (סוף סי' ג') אייתי ספיקא דמהרי"ל דיסקין הני"ל, וכתב דלכאורה ספיקא דמהרי"ל דיסקין תליא בפלוגתת קמאי הני"ל, דהנה דעת ריטב"א דשרינן לבטל כלי מהיכנו משום צער בעלי חיים, אע"פ שיכול למנוע הצער מהבהמה על ידי הפסד ממון בלא שיבטל כלי מהיכנו, מכל מקום אינו מחוייב בזה, דהרי לצורך תשמיש האדם אינו חייב להפסיד ממון.

חזינן דאע"פ דאין הפסד ממון ראוי להתיר איסור ביטול כלי מהיכנו, מכל מקום כיון דמכח איסור צער בעל חיים הדוחה אינו חייב להפסיד הממון דחי ליה הצער בעלי חיים.

ולכאורה הכי נמי דכוותה בעשה דוחה לא תעשה, אע"ג דאין ההפסד ממון ראוי לדחות הלאו, מכל מקום כיון דמשום העשה הדוחה אינו חייב להפסיד ממון, שפיר דחי ליה עשה ללא תעשה.

אמנם רמב"ן פליג דלא שרינן ביטול כלי מהיכנו, ויש לבאר דהיינו משום דאיסור הנדחה אינו הותר משום הפסד ממון, ולדבריו יש לומר דהכי נמי בהני"ל לא נימא עשה דוחה לא תעשה, דהרי לענין לא תעשה הנדחה חייב להוציא כל ממונו.

[ויש לדחות, דרמב"ן סבירא ליה דאסור לצער בהמה כדי שעל ידי זה לא יפסיד ממון, ולא הותר צער בעלי חיים אלא רק בדרך שימוש בהבהמה. ונפקא מינה באופן שאומרים לאדם שאם לא יצער בהמה, יתחייב לשלם ממון].



## סוכה שנפסלה ביום טוב

הנה לאור האמור יש לדון מהו בסוכה שנפסלה ביום טוב. וכתב בפרי מגדים (סי' תר"ל משב"ז סק"ג) דיש לומר דשרי לבנותו על ידי ישראל, [אם אין נכרי], מפאת מכשירי אוכל נפש, דהרי בלא הסוכה אינו יכול לאכול.

וכמו כן אם נפסלה רק מדרבנן, כגון שנפל צורת הפתח, או נפל היתרון על הטפח, כתב הפרי מגדים דגם כן שרי.

אמנם בבכורי יעקב פליג, דאם נפסלה רק מדרבנן אין לבנותו על ידי ישראל, דהרי שרינן לאכול בסוכה הפסולה מדרבנן כשאין לו

דילמא אמרינן דיעשה מכשירי אוכל נפש, דחשיב שאי אפשר לעשותו מאתמול, דהרי יצטרך לטלטל מוקצה. ולכאורה תליא בפלוגתא פרי מגדים ובכורי יעקב, דלדעת פרי מגדים נימא דאיכא היתר לעשות מכשירין, ואם כן לא יטלטל מוקצה. אמנם לביכורי יעקב נימא דלטלטל מוקצה, דלא חשיב אי אפשר בענין אחר כדי להתיר מכשירין דהרי אפשר לטלטל מוקצה. ומסברא היה נראה כהפרי מגדים דהרי רחמנא שריה, ואם כן לא יטלטל.



## בן נח בעד אחד

**א. אַךְ אֵת דַּמְכָּם לְנַפְשֵׁיכֶם אֶדְרֹשׁ מִיָּד כָּל חַיָּה אֲדַרְשׁוּ וּמִיָּד הָאָדָם מִיָּד אִישׁ אִישׁ אֲחִיו אֶדְרֹשׁ אֵת נַפְשׁ הָאָדָם (ט' ה')**

הנה ילפינן בגמרא סנהדרין (נ"ז ב') בן נח נהרג בדין אחד ובעד אחד, דאמר קרא 'ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש' אפילו בדין אחד. אדרשנו ומיד האדם, אפילו בעד אחד. ויש לדון בדיני ממונות אם יתקנו הבני נח דעד אחד לא יהא נאמן, האם חשיב תקנה.

### א. דעת אבני מילואים

כתב בתשובות אבני מילואים (סי' כ"ד) דאין בתקנתם כלום, דכשם שאינם יכולים לתקן שעד אחד יהא נאמן לענין דיני נפשות, הכי נמי אינם יכולים לתקן לענין דיני ממונות, והרי דיני ממונות הוה קל וחומר מדיני נפשות.

ולפי זה כתב דישאל שתובע בן נח בעד אחד, חייב הבן נח לשלם מפאת דכך דיניהם אף אם הבני נח יתקנו שעד אחד לא יהא נאמן.

### ב. דעת החזון איש

אמנם בחזון איש (בבא קמא סי' י" סק"י) נחלק עליו, וסבירא ליה דאם ינהיגו בדיני ממונות דעד אחד לא יהא נאמן, חיילא הנהגתם והוי בכלל דיניהם. [וזה לשונו, בעיקר הדין אי דין ממוון לבני נח הוא בעד אחד דוקא, יש לעיין דאפשר דוקא לענין להעיד שעבר על אחת מז' המצוות דין בעד אחד, אבל במתדיינים על ממוון שהוא בכלל דינים ומסור להם לקבוע על פי מוסר בני אדם, יש להם רשות לקבוע שלא לדון על פי עד אחד].

### ג. הוכחה להני"ל

הנה איתא בגמרא יבמות (כ"ב א') שגרים שהם אחין מן האם מעידין זה לזה לכתחילה, דגר שנתגייר כקטן שנוולד דמי, ולא חשיבי אחים, [ולא חששו שיבואו להתיר בעלמא שאחים יעידו, דהרי עדות מסורה לבית דין].

וכתב בנימוקי יוסף (שם ד' ב' בדפי הרי"ף) דאפילו במה שנוהגין שלא להעיד בעודן עובדי כוכבים, מכל מקום מעידין זה לזה, ולא שייך לומר שיאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, דהרי הא שנהגו הכי בגיורת אינו כלום, דהרי שורת הדין דבעודן עובדי כוכבים כשרין להעיד דבר תורה.

ובאבני מילואים (שם) יליף מהכא שיטתו הני"ל, דהכי נמי נימא דהא דנהגו שלא לקבל עד אחד אינו כלום.

אמנם לאידך גיסא החזון איש יליף מהתם איפכא, דהרי אם איתא דלא חיילא הנהגתם, מאי איצטריך להו לאשמועינן כיון דדיניהם בזה עיוות ועושק, אלא על כרחך חזינן דאע"ג דחיילא הנהגתם מכל מקום כיון דרשאים להנהיג כעיקר הדין דעד אחד יועיל בממונות, [בקל וחומר מדיני נפשות], הלכך לא שייך בזה לומר באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה.



## דיני נפשות כתוצאה מהממונות

מעתה כיון דחזינן דאיכא גווי דמהני בבני נח לענין דיני נפשות ולא מהני לענין דיני ממונות, איכא לעיוני מהו כאשר הדיני נפשות הם תוצאה מהדיני ממונות.

**סוכה אחרת, נמצא דאין כאן מכשירי אוכל נפש, דהרי גם בלא תיקון הסוכה יכול לאכול בסוכה.**

[אך היכא דיש לו סוכה אחרת רק טורח לילך לשם, בזה יודה הבכורי יעקב לפרי מגדים, דהרי בביתו לא יוכל לאכול כיון דיש לו סוכה, ומפאת מכשירי אוכל נפש יש לומר דשרינן בהאי גוונא למנוע הטורח].

### א. לאור פלוגתת קמאי

הנה יש לדון בדבריהם לאור פלוגתת ר"ן ורמב"ן הני"ל, דהנה מהריטב"א שמעינן דאזלינן בתר הסוף ולא בתר מעיקרא, [ומשום הכי אמרינן דאם בסוף לא יתחייב להצילו מהצער אם כן הותר האיסור], ואם כן בנידון דידן דסוכה שנפסלה רק מדרבנן, הרי ליכא סוף דהרי יכול לאכול בלא סוכה, ואם כן יהא בכורי יעקב דאסור לבנותו ביום טוב.

משא"כ מרמב"ן שמעינן דאזלינן בתר מעיקרא, [דאמרינן דלא הותר איסור ביטל כלי מהיכנו משום הפסד ממון], ואם כן הוה כהפרי מגדים, [דהרי מעיקרא הא הוה סוכה פסולה].

אמנם יש לדחות, דכולי עלמא יאמרו כהפרי מגדים, דאף אם נימא כריטב"א, מכל מקום חשיבא דאפשר לאכול בסוכה כשירה על ידי דינא דמכשירין, משא"כ בריטב"א שפיר שרינן, [אע"פ דהיינו משום דאזלינן בתר הסוף].

וכן יש לומר לאידך גיסא, דכולי עלמא נימא בכורי יעקב, ואף לרמב"ן, דמכל מקום אין להתיר איסור דביטול כלי מהיכנו.

### ב. בפסול מדאורייתא האם רשאי לאכול בבית

הנה יש לעיין בעיקר דינא דבכורי יעקב, דאם כן גם בפסול דאורייתא, דהרי יש לעיין מי שאין לו סוכה אם רשאי לאכול בביתו.

והנה חזינן דתוספות מסתפקים (סוכה י"ז א' ד"ה אילו, ומובא בשולחן ערוך סי' תרל"ב סעי' ד') אם מצרפינן מכה לבד סכך פסול ב' טפחים, ועוד סכך פסול ב' טפחים, ואויר פחות משלשה מפסיק ביניהם, ואיתא במשנה ברורה (סי' תרל"ב ס"ק י"ט) בשם ביכורי יעקב דכשאינן סוכה אחרת, יאכל שם ולא יברך.

ותיקשי אמאי יאכל שם, הרי מספק עובר על איסור אכילה מחוץ לסוכה, אלא חזינן דמי שאין לו סוכה רשאי לאכול בבית.

ואם כן תיקשי לענין דינא דביכורי יעקב, דהרי אף בפסול דאורייתא אמאי שרינן מפאת מכשירין.

[והיה אפשר לומר דלא כהני"ל, אלא באין לו סוכה אחרת אסור לאכול רק מדרבנן, וכדברי המרדכי (מנחות הלכות קטנות תתקמ"ד) לענין ציצית, וכן הוא דעת הרי"י (מובא בשיטה מקובצת מנחות ל"ז ב'), והשתא דהוה ספק שוב שרינן.]

אך חזינן דאין לשחוט ביום טוב כשאי אפשר לכסות, וכתב בגליון מהרש"א (נ"ד ס' כ"ח סעי' כ"א) מפאת דמדרבנן מיתסר לבטל העשה, והרי חזינן דגם כוי אסרינן, שמעינן דגם בספק אסרינן. ועיין מה שכתבנו בזה בפרשת קרח תשע"ה בעניני ציצית ענף ב'.

### ג. לתקן סכין כדי שלא יהא נבילה

הנה בגוף פלוגתת פרי מגדים ובכורי יעקב, יש לעיין אטו בנפגמה הסכין והוא חולה שיש בו סכנה דשרינן ליה בשבת לאכול נבילה ולא לחלל שבת, האם לא נימא ליה ביום טוב שמותר לתקן הסכין דחשיב מכשירי אוכל נפש.

אלא אם כן נימא דכל דברי ביכורי יעקב רק בפסול דרבנן, דבזה התיירו בשעת הדחק לשבת בסוכה הפסולה מדרבנן, [משא"כ בכגון הני"ל דהתיירו רק מחמת פיקוח נפש].

[והא דאמרינן שיאכל נבילה ולא ישחוט בשבת, היינו להפוסקים (עיין משנה ברורה סי' שכ"ח ס"ק ל"ט) דשרינן לשחוט רק משום קץ, והכא איירי דאינו קץ, כגון דאינו יודע דהוה נבילה, ואם כן עדיף לאכול נבילה, ולפי זה גם ביום טוב נימא דעדיף לאכול נבילה, דגם יום טוב חמירה מנבילה, דביום טוב איכא לא תעשה ועשה משא"כ בנבילה, דאינו זבוח הוה פלוגתא].

### ד. לטלטל מוקצה

הנה שרינן לטלטל מוקצה ביום טוב לצורך אוכל נפש, וזה דוקא באי אפשר בענין אחר.

והשתא יש לעיין ביכול לבשל על ידי מכשירי אוכל נפש שאי אפשר מאתמול וזו לא יטלטל מוקצה, האם שרינן לטלטל מוקצה, או





**כגון דיש עד אחד שמעיד שפלוני גזל חפץ מסוים ונמצא תחת יד הגזלן, והגזלן אומר שלא גזלו כלל, אלא שהחפץ נמצא תחת ידו מאבותיו, דמצד דיני ממונות הא העד אחד כמאן דליתא, האם יתחייב מיתה מצד גזל, דהרי בני נח חייבין מיתה על הגזל.**

**א. נפקא מינה גם לענין ישראל**

הנה תליא זה נמי בכהאי גוונא גם לגבי ישראל לענין לפוסלו לעדות, כגון בעד אחד שמעיד שחטף ואיהו קאמר דחפץ זה לא חטף אלא הוה דידיה, דאמרינן דנשאר גביה, [ואף חיוב שבעה ליתא כגון בעבדים], ועד אחר אומר שחילל שבת, דבעלמא הא מבואר בסוגיא בסנהדרין (כ"ז א', ועיין רמ"א חו"מ סי' ל"ד סעי' כ"ח) דמצרפינן עדות מיוחדת לפסול לעדות, האם הכא יהא פסול.

**ב. צדדי הספק**

הנה יש בזה פנים לכאן ולכאן, דלחד גיסא יש לדון דכיון דלגבי הממון דיינינן שזה שלו, אם כן היאך יפסל לעדות, וכמו כן בבני נח היאך יתחייב מיתה.

אמנם לאיך גיסא יש לדון דנהי דלגבי הממון אי אפשר להוציא ממנו, מכל מקום הא יש כאן עדות שעבר עבירה.

ובחזון איש (חו"מ סי' י" ס"ק ט"ז) מסתפק לענין בני נח כהנ"ל, ומסקנת החזון איש דלא נימא פלגינן, ומכיון דהעד אחד כמאן דליתא לענין דיני ממונות, הכי נמי לענין דיני נפשות.

ולדבריו הכי נמי לענין ישראל לא יפסל לעדות, כיון דקבענו דאין כאן גזל. אך אולי יש לחלק, דדוקא לענין דיני נפשות אמרינן דחשיבא נידון של דיני ממונות ולא של דיני נפשות, משא"כ לענין פסול עדות, והסברא דבדיני הנפשות הנידון אם החפץ גזול ובפסול עדות הנידון על הגברא.

**ג. אין הולכין בממון אחר הרוב**

לפי זה הכי נמי באיכא חפץ קמן והרוב אומר שחטפו, והמיעוט אומר שלא חטפו, דמפאת דינא דאין הולכין בממון אחר הרוב, לא מפקינן מיניה, האם יפסל מיתה לעדות כמו באיכא רוב שחילל שבת. ובפשוטו הוה אמרינן כן, אך אם כן בעד אחד נמי, וכן בבני נח באיכא רוב שחטף יתחייב מיתה אם נימא דקטלינן מפאת רוב, ולדעת החזון איש הנ"ל דלא אמרינן פלגינן, אם כן חזינן דכל שלגבי הממון נשאר הממון גביה, תו לא מצינן לפוסלו לעדות או למיעבד דינו לקטלא מדין בני נח. וצריך תלמוד.

**ד. העד והבעל דין פוסלין**

הנה חזינן בתוספות (בבא בתרא ל"ד א' ד"ה הוי) דלאחר שנשבע כנגד עד אחד, יכולים העד אחד והבעל דין לפוסלו לעדות.

ואם כן חזינן דאע"ג דהחפץ דידיה מכל מקום פסול לעדות, ואם כן תיקשי מכאן על מסקנת החזון איש.

אבל באמת לא קשיא, דיש לבאר דטעם התוספות דפסול לעדות לאו מפאת הגזל אלא מפאת השבועה דנשבע לשקר, דבזה שפיר יש לומר דאין כאן נידון דממונות אלא דשבועה.

**ה. לדידי אוזפי ברביא**

מיהו אכתי הא חזינן בסוגיא בסנהדרין (כ"ה א') דאמרינן פלגינן, דהנה איתא התם ד'בר ביניתוס' אסהידו ביה תרי סהדי, חד אמר קמי דידי אוזפי ברביא, וחד אמר לדידי אוזפי ברביא, ופסליה רבא לבר ביניתוס, אע"פ דהעד שמעיד לדידי אוזפי ברביא אינו נאמן על עצמו, דאין אדם משים עצמו רשע, מכל מקום לענין השני נאמן שהלוח ברביא דהרי פלגינן דבריו.

חזינן דהמלוה פסול לעדות מפאת פלגינן, אע"ג דלענין הרבית אמרינן דאין כאן תביעת ריבית, דהלוח אינו נאמן על עצמו, ואם כן נימא דהוא הדין בבן נח שמעיד עד אחד שחטף ואיהו קאמר שהחפץ הזה שלו ולא נחטף, [או דמודה שחטף ודידיה חטף], אמאי לא יהא נאמן לענין המיתה מפאת פלגינן.

[ואולי דוקא בפסול עדות אמרינן פלגינן ולא היכא דאינו נאמן על הממון מפאת עד אחד, וכחילוק הנ"ל באות ב', אך נראה דאינה סברא, וצריך תלמוד].

**ו. מיגו שאני**

אך נראה לעני"ד, דכל זה במכחיש העד, אך היכא דאינו מכחיש העד, אלא דמודה לו, ויש לו מיגו, כגון באומר אין חטפי ודידי חטפי, [בגוונא דלא הוי מתוך שאינו יכול לישבע משלם כגון בעבדים], בזה ודאי יהא כשר לעדות, אף כשיש אחר המעיד עליו שחילל שבת, דלגבי הגזל הא קבעינן דהוי שלו מכח מיגו, ולא דמי לגוונא דלעיל דהתם כל הא דלא מפקינן מיניה רק מפאת דאין עדות של שנים אבל לא דיש נאמנות.

וראיה לזה דהא אף ביש שני עדים דחטף, מכל מקום היכא דליכא השתא עדים דהוה גביה, הא נאמן לומר דדידיה חטף במיגו דחזיר, ולא אמרינן דיהא פסול לעדות מיתה מפאת שני עדים המעידים שחטף. [ועיין בנתיבות המשפט סי' צ"ו ס"ק ג'].

והנה זה היה נראה פשוט, אך יש לעיין לפי זה בגליון הגרע"א (חו"מ סי' ל"ג) שכתב בהיפך, שהביא דברי תוספות בבא בתרא (ל"ד א' ד"ה הוי) דינא דנסכא דר' אבא דהאומר אין חטפי ודידי חטפי, מתוך שאינו יכול לישבע משלם, והקשו תוספות דליהמן במיגו, וכתבו דיש לומר דאינו רוצה לומר לא חטפי ולהשבע דאז יפסלוהו העד והבעל דין לעדות, ומביא הגרע"א שהקשה בתומים (כללי מיגו אות פ"ג) הא השתא דאמר אין חטפי ודידי חטפי נמי נפסל לעדות, דגם הבעל דין וגם העד מעידים על חטיפה, חזינן דאע"ג דנאמן במיגו דדידיה חטף, מכל מקום יפסל לעדות.

**עניני שבת**

[ועיין במה שהבאנו בגליון של ראש השנה תשע"ח, שגדר הדין שאע"פ דאיכא ערבות גם במצוה קיומית, מכל מקום אין לברך ברכה].

**ג. מדבר באמצע קידוש**

אך יש לומר דהכא ליכא ברכה לבטלה שהרי אומר הנוסח של קידוש של שבת, ורק מוסיף כמה תיבות עבור יום טוב.

אבל אכתי תיקשי היאך שרי ליה לדבר באמצע קידוש.

**ד. נשים חייבות בכוס ראשונה**

אך כל זה לדברי הגרע"א הנ"ל, אך תיקשי על זה דהרי נשים חייבות בדי' כוסות, והכוס הראשונה היינו קידוש, וכדדייקו תוספות בסוכה (ל"ח א' ד"ה מי) מהך דדי' כוסות דעל כרחך נשים חייבות בהלל דליל פסח. וכן חזינן בשולחן ערוך (א"י, פטות השולחן ערוך בסי' תפ"ד סעי' א', ועיין בביאור הלכה שם) דיכולים להוציא נשים בקידוש של פסח אע"פ שכבר יצא. אם כן שמעינן דנשים חייבות בקידוש דיום טוב.

ונצטרך לומר דחלוק קידוש של פסח מכל קידוש דיום טוב, דחשיבא מכלל הנס ואף הם היו באותו הנס. וצריך עיון בזה.

**קידוש ביום טוב עבור נשים**

**עובדא הוה ביום טוב שחל להיות בשבת, ואיש שכבר קידש, רצה לקדש שנית עבור אשה שאינה יכולה לקדש בעצמה.**

**א. ערבות לנשים**

הנה לענין הקידוש של שבת, שפיר יכול להוציא מפאת ערבות, וכדעת הגרע"א (קמא סי' ז') שגם לנשים יש ערבות במידי דהוה בר חיובא. [ופליג על הדגול מרבבה (סי' רע"א סעי' ב') שסובר שאין ערבות לנשים].

**ב. אשה פטורה מקידוש דיום טוב**

אך לענין הקידוש דיום טוב יש לעיין, דהרי דעת הגרע"א (קמא סי' א') דאשה פטורה מקידוש של יום טוב, ואם כן נהי דיכול להוציא בקידוש, וכמו דיכול להוציא בתקיעת שופר אע"פ שכבר תקע, [אע"פ דגם בתקיעת שופר נשים פטורות], אבל אסור לו לברך עבורה (כמבואר בשולחן ערוך סי' תקפ"ט סעי' ו'), דהוה ליה ברכה לבטלה דהרי מדינא פטורה, ומה שאינה מברכת לדידיה לא מהני למיהב ליה שם ברכה, ואם כן היאך יאמר קידוש של יום טוב.